

MAGYAR AFRIKA TÁRSASÁG
AFRICAN-HUNGARIAN UNION

AHU MAGYAR AFRIKA-TUDÁS TÁR
AHU HUNGARIAN AFRICA-KNOWLEDGE DATABASE

HOPP Ferenc

Kirándulása Afrika nyugati partján Kamerun érintésével a Kongohoz

Eredeti közlés/Original publication:

A Földgömb, 2001, 19. évf., 1. szám, 52–57. old. (A *Földrajzi Közlemények*-ben, 1901-ben megjelent terjedelmes beszámoló rövid kivonata)

Elektronikus újraközlés/Electronic republication:

AHU MAGYAR AFRIKA-TUDÁS TÁR – 000.000.797

Dátum/Date: 2014. április 22. / April 22.

Az elektronikus újraközlést előkészítette

/The electronic republication prepared by:

B. WALLNER, Erika és/and BIERNACZKY, Szilárd

Hivatkozás erre a dokumentumra/Cite this document

HOPP Ferenc: Kirándulása Afrika nyugati partján Kamerun érintésével a Kongóhoz, *AHU MATT*, 2012, **pp. 1–11. old.**, No. 000.000.797

<http://afrikatudastar.hu>

Eredeti forrás megtalálható/The original source is available:

Országos nagy könyvtárak

Kulcsszavak/Key words

Magyar Afrika-kutatás, Hopp Lajos neves magyar műgyűjtő afrikai útja 1893–1894-ben, az eredetileg 1901-ben megjelent részletes úti beszámoló kivonata

African studies in Hungary, journey in Africa by Lajos Hopp, renowned Hungarian art collector, extract of the detailed travel report published originally in 1901

AZ ELSŐ MAGYAR, SZABAD FELHASZNÁLÁSÚ, ELEKTRONIKUS,
ÁGAZATI SZAKMAI KÖNYV-, TANULMÁNY-, CIKK- DOKUMEN-
TUM- és ADAT-TÁR/THE FIRST HUNGARIAN FREE ELECTRONIC
SECTORAL PROFESSIONAL DATABASE FOR BOOKS, STUDIES,
COMMUNICATIONS, DOCUMENTS AND INFORMATIONS

* magyar és idegen – angol, francia, német, orosz, spanyol, olasz és szükség szerint más – nyelveken készült publikációk elektronikus könyvtára/
writings in Hungarian and foreign – English, French, German, Russian,
Spanish, Italian and other – languages

* az adattárban elhelyezett tartalmak szabad megközelítésűek, de olvasásuk vagy letöltésük regisztrációhoz kötött/the materials in the database are free but access or downloading are subject to registration

* Az Afrikai Magyar Egyesület non-profit civil szervezet, amely az oktatók, kutatók, diákok és érdeklődők számára hozta létre ezt az elektronikus adattári szolgáltatását, amelynek célja kettős, mindenekelőtt sokoldalú és gazdag anyagú ismeretekkel elősegíteni a magyar afrikanisztikai kutatásokat, illetve ismeret-igényt, másrészt feltárni az afrikai témájú hazai publikációs tevékenységet teljes dimenziójában a kezdetektől máig./The African-Hungarian Union is a non-profit organisation that has created this electronic database for lecturers, researchers, students and for those interested. The purpose of this database is twofold; on the one hand, we want to enrich the research of Hungarian Africa studies with versatile and plentiful information, on the other hand, we are planning to discover Hungarian publications with African themes in its entirety from the beginning until the present day.

HOPP FERENCZ
KIRÁNDULÁSA AFRIKA NYUGATI PARTJÁN
KAMERUN ÉRINTÉSÉVEL A KONGOHOZ

– amely felolvastatott a Magyar Földrajzi Társaság
1901. február 14-iki ülésén

Hopp Ferenc

Miként „kirándult” a XIX. század utolsó éveiben egy világotutazó magyar műgyűjtő Nyugat-Afrikába?! Hopp Ferenc útirajza az előző századforduló afrikai – de közvetve egyszersmind európai – viszonyainak néhol megdöbbentő, elgondolkodtató, másszor pedig mosolyt fakasztó lenyomata, olvasmányos útibeszámoló arról a vidékről, ahol száz évvel később a magyar esőerdő expedíció tagjai is megfordultak.

Már az 1893/94-dik évben tett második világtörli útazásom alkalmával szándékomban volt a Kongo vidékét meglátogatni, de midőn Kaliforniából jövet Ausztrália érintésével Cap-Townba érkeztem, arról értesültem, hogy onnan nem megy hajó Kongo vidékére, ámbár hetenkint indul egy-két nagy gőzös Európába.

Midőn azonban 1898. őszén az ujságokból megtudtam, hogy a Kongovasutat Matadiból Stanley-Poolig [Pool Malebo] a forgalomnak áadták, nem bírtam többé ellentállni azon vágyamnak, hogy a Kongo vi-

dékét lássam és elhatároztam az utazás véghezvitelét, annál is inkább mivel 66 esztendő voltomnál fogva sok vesztegetni való időm nincs.

Budapestet elhagyva Fiuméba és onnan Milanón át Genovába utaztam. Január 22-én vasárnap délután szálltunk a 4250 tonnás Duchessa di Genova gőzösre. Pénteken éjjel 2 órakor 4 1/2 napi gyors és kellemes utazás után Las Palmasba, a Kanári-szigetekre értünk. Február 14-én reggel új gőzöst vettem észre a kikötőben. Ez a várva-várt „Paul Woermann” hamburgi gőzös volt, a melynek sokat kellett küzdenie viharokkal, míg az éjjel végre ideérkezett.

Négy napi kellemes utazás után Goré kikötőjébe [Dakar] értünk, Senegalba és ott valamennyi középületen és hajón a zászlókat félárbóczra eresztve találtuk. Az épp akkor elhunyt Faure elnököt gyászolták. Itt néhány ezer ládika szeszes folyadékot szállítottunk partra, a mely alkalommal a hajó belsejében igen sok kis hordót vettem észre, a melyekkel minden zug ki volt töltve. Megkérdeztem a kapitányt, hogy vajon szardiniák vannak-e ezekben a hordókban, de ő azt válaszolta, hogy ezek bizony puszkaporral vannak megtöltve és meglepetésemre tudtam meg, hogy a hajó különböző részeiben 47,000 hordócska lőpor van elhelyezve. Fülkém alatt mintegy 20,000 hordócska van; ezeken kívül volt még hajónkon 30,000 láda szeszes folyadék, 500 hordó borszesz, 20 hordó benzin, azonkívül dynamit és nagyobb mennyiségű svéd gyufa. Közel voltam ahhoz, hogy a hajót elhagyjam, mert ez a rakomány hosszabb tengeri útra nagyon veszedelmesnek és kellemetlennek látszott.

Egész hajórakományunk tehát pusztító szerekből állott, – a lőpor az állatok, a szeszes italok az emberek megsemmisítésére. Az egyedüli előny e hajórakomány folytán az volt, hogy Dahomét [Benin], Kamerunt és San-Thomét [Sao Tomé] is meglátogattuk, a mi útitervünkben eredetileg nem volt felvéve.

Három napig tartó utazás után a partmentén Libériába értünk. Tíz órakor a kapitánynyal nagy evezős csolnakban kilencz szerecsen matróz kíséretében a szárazföldre mentem. Első látogatásunk a francia konzulnak szólt, hogy Faure elnök halálhírét tudomására adjuk, mivel itt távirati összeköttetés még nincsen. Ő igen barátságosan fogadott és figyelmünket nagyon megköszönte.

Monrovia részben dombon épült és falusias külsővel bír, mivel a magánházak nagyobbára kertekkel vannak körülvéve, melyek azonban, sajnos, igen elhanyagolt állapotban vannak. Az országház és az elnök háza oszlopcsarnokaikkal és a görög építészet egy leheletével igen feltűnőek és a fekete republikánusok büszkeségét képezik. Az utak görbék, dombo-

sak és kényelmetlenek, különösen 26–28 R. [kb. 33 °C] hőmérséklet mellett, ennek dacára azonban láttam fekete gentlemaneket fekete szalonkabátban és cylinderrel a göröngyös úton sétálgatni, míg feleségeik igen tarkán voltak öltözve és oly kalapot viseltek, melyek nálunk jó idővel ezelőtt voltak divatban. A bensülött leányok tropikus öltözközkben már sokkal jobban tetszettek nekem, mert szép karcsu termetűek, mezitláb járnak és csípőjük köré tarka kendőt csavarnak, míg felső testük szép idomai teljesen fedetlenek.

A Woermann & Co. cég ottani igazgatója villásreggelire hívott meg bennünket. Midőn beszélgetés közben megtudta, hogy én a Kongót szándékozom meglátogatni, azt kérdezte tőlem: „*De az istenért uram, megboldult ön, hogy ilyen korban e lázt lehelő vidékre mer utazni?*” Amire én azt válaszoltam, hogy már annyi vidéket láttam e szép világon, hogy utazásaim kiegészítésül a Kongo megismerését nagyon fontosnak tartom. A mi pedig koromat illeti, sokkal inkább megkockáztathatom én e vállalkozást, mint bármely fiatal ember, mert életem végéhez közel vagyok és sok remélni valóm már úgy sincsen.

Másnap reggel Cap-Palmasba, Libéria legdélibb kikötőjébe értünk, hol nagyon sok árut kellett kiraknunk. Knoch úr, a Woermann telep ottani ügynöke a kapitányt és engemet villásreggelire hívott meg, mert fiatal feleségének meg akarta szerezni a mulatságot, hogy ismét európai embert lásson.

Háziasszonyunk, egy berlini szőke szépség, látható örömmel fogadott bennünket és nagy élénkséggel beszélte el, hogy a fekete földrész nyugati partvidékét egész Swakopmundig ismeri, vadászatokon volt és nagy gyalogútakat szokott tenni, egyáltalán rajong úti kalandokért, a melyeket az élet legfőbb élvezetének tart.

Asanti négerek Akkra kikötője előtt

Az asztalnál kis szerecsen fiúk szolgáltak fel; gyakran hibáztak ugyan, ez azonban megbocsátható volt, mert csak röviddel ezelőtt jöttek Libéria belsejéből és így még kevés tapasztalatuk volt az iránt, valjon a kanalat a leveshez, vagy pedig a húsételekhez használják-e.

Akkra kikötőjében láttam először hajósokat, kik egész rövid és keskeny evezőkkel voltak felszerelve, melyekkel az asantik nagyon ügyesen tudnak bánni. Kétszáz fekete útas volt akkor hajónkon és mivel egy fiúnál a himlő tünetei mutatkoztak, a kapitány az egész társaságot megmosdatta a hajótömlő segélyével, természetesen a czók-mókjukat sem kimélték, hanem szintén alaposan meglocsolták vízzel.

Korán reggel Kotonnon [Cotonou] kikötőjében voltunk, Dahoméban és erősen megszólaltattuk a gőzsípót, hogy a még alvó lakosoknak megérkezésünket bejelentsük. Ennek daczára sokáig kellett várnunk, míg az első csolnak a kikötő tisztjeivel megjött, kik a partraszállást illetőleg az áruk kirakását megengedték.

Márczius 9-én megpillantottam a Kamerun-hegyet és nemsokára a Kamerun folyam déltájánál voltunk. Kamerun városa [Douala] a Kamerun-folyó balpartján fekszik és mindennemű felszereléssel rendelkezik, melyek a hajóforgalom kényelmessé és biztossá tételéhez szükségesek. Gőzbárkák és sok csolnak és canoe élénkítik az itten körülbelül 1 kilométer szélességű folyót. A különböző nemzetiségű árúházak sík területen, a part közvetlen szomszédságában vannak, míg a kormányzó palotája, a közigazgatási épületek, a templom, a kórházak és a laktanyák a dombon épültek, mely mindjárt a part közelében emelkedik és gazdag pálmadíszével pompásan hat.

Puskapor kirakása Kamerunban

A bennszülöttek hosszúkás, keskeny canoei, melyek tropikus gyümölcsöcsel megrakva hajónk mellett elsurrantak, igen festői látványt nyújtanak. Ezen csolnakokból tudatják – dobszó mellett az ottani lakókkal a különféle híreket, úgy, hogy e dobok úgyszólván a távíró helyettesítik. Kamerun valamennyi folyóvizében használatban van ezen mód mindenféle hír továbbítására.

Ámbár Kamerun csak 1884-ben lett német gyarmat, ma már sok bennszülött beszél a német birodalom nyelvét, sőt láttam bennszülöttet mint postatisztet is és sétáim alkalmával többször üdvözöltek németül.

Egy este a baseli hittérítő társaság hivatalnokai látogattak meg bennünket a hajón és igen érdekes dolgokat beszéltek el a Kamerun belsejében tapasztaltakról. Nézetük szerint Kamerun igen halad és a már meglevő czukornád-, kávé-, kaucsuk- és egyéb telepek mellett még mindig újabb és újabbak létesülnek, mivel a gyarmat újabb felfedezések és új utak révén mindinkább megközelíthető lesz.

A legközelebbi kikötőben Cabindában csak egy óra hosszat időztünk, innen azután egyenesen a Kongo felé tartottunk, melynek közelségét nemsokára a tenger vizének sárga színezése árulta el, ámbár még mindig 30 kilométernyire voltunk a torkolattól. Végre megpillantottuk a hatalmas folyam zöld partját és a 8 kilométer széles torkolatot. A Kongo itt a kovakő színével bír, a melybe a hajócsavar egy zöld sávot rajzol, a tenger színét.

Folyton újabb és újabb képek tárúlnak fel előttem és a folyam jellegzete minduntalan változik. A Tsiszjala-szigetnél a Kongo szélessége körülbelül 5 kilométer és élénken emlékeztet a Nilusra – míg rövid idő múlva az aldunai vaskapúnál véltem magamat, magas hegyek között haladván, melyek a Kongo szélességét egy kilométernyire összeszorítják.

Boma, a szabad Kongo-állam fővárosa és a kormányzó székhelye, elragadóan szép és barátságos jelleggel bír. Gőzvasút visz a városon végig, a melyet már a bennszülöttek is szívesen használnak.

Másnap reggel a városba mentem, hogy egy szunyoghálót és néhány fényképet vegyek, de legszorgosabb utánjárásom dacára sem tudtam szerezni, vehettem volna azonban akár egy hajórakományra való szeszes italt, mely valamennyi nagyobb üzletben hihetetlen nagy mennyiségben és a legdúsabb választékban van raktáron, különösen minden fajta whisky, cognac, pezsgő, köménypálinka és absinth, mely valamennyi, különösen ez égőben a legnagyobb méreg úgy az európaiaknak, mint a

feketéknek és a melynek behozatalát az emberiség érdekében meg kellene tiltani.

Másnap reggel 6 órakor ismét elindult a hajó. A velünk utazó asanti leányok ekkor felkértek engemet, hogy új ruhájukban fotografáljam le őket. Egy kis fiúcska, ki Ádám apánk kosztümjében futkosott mindig a hajón, egészítette ki a csoportot, a melyet meg is örökítettem. Midőn a kis fiúra vonatkozólag kedvező megjegyzést tettem ennek apja előtt, az rögtön felajánlotta, hogy vegyem meg a gyereket. Hús frankért odaadná, mivel úgyis még 5 gyermeke van odahaza és a fiúcska neki az úton csak alkalmatlanságot okoz. Ha pedig leányainak egyikét venném meg, a kis fiút ráadásul adná.

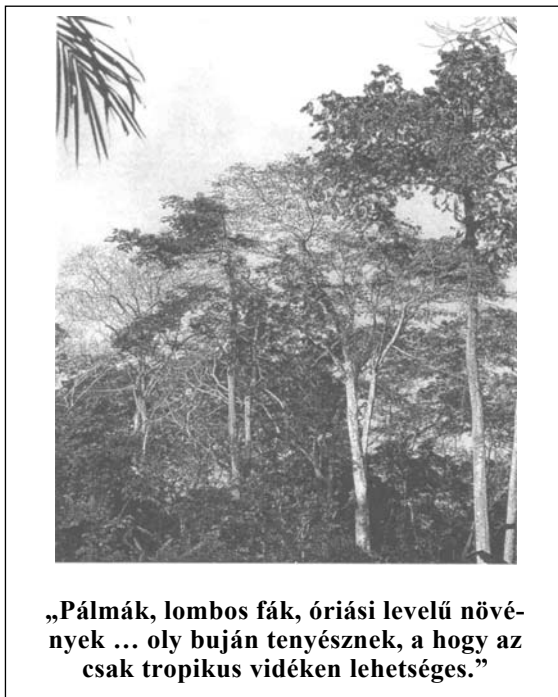
Végtelenül megörültem, midőn végre Matadit megpillantottam, melynek arany ifjúsága üdvözlésünkre elibénk úszott. Néhány úri ember még az este meglátogatott bennünket, többek között a másik kikötőhídnál horgonyzó antwerpeni hajó kapitánya is. A szeretetreméltó kapitány arra is figyelmeztetett, hogy a Mataditól 400 kilométernyire fekvő Stanley-Poolba való vonatkirándulásomra mindjárt oda és vissza szóló jegyet váltsak, mely így csak 750 frankba kerül, különben pedig 1000 frankba kerül az utazás. Kalauzunk, Coats úr erre azt jegyezte meg; hogy kár mindjárt a visszaútazásra is jegyet váltani, hiszen az útasok csak ritkán szoktak onnan visszatérni. Biztosítottam arról, hogy ezen forró úton Tógondom oda fog irányulni, hogy Matadiba élve kerüljek vissza, már csak azért is, mivel csepp kedvem sincsen, hogy a feltámadást Afrika földjén várjam be.

Villásreggelinél megismerkedtem dr. Nello Zaccara orvossal, Triesztből, kit a szabad Kongo-állam három évre szerződtetett, hogy az e vidéken folyton előforduló *láz* betegségeket tanulmányozza. Ő is a legközelebbi vonattal indult Stanley-Poolba, a minek nagyon megörültem, mivel kellemes társaságra volt kilátásom.

A mai Kongovasút 400 kilométer hosszú és a legdrágább vonal a világon. A vasút különben a Kongo-folyam azon részét kerüli meg, melyen vízesések és más akadályok miatt hajók nem járhatnak.

Másnap kora reggel a legszükségesebb podgyászt és élelmi szert a vasútra vitettem és nagy örömmel láttam, hogy csak négyen fogunk utazni. A trieszti orvos, két francia tiszt és én. Az ég be volt borulva, a mellett kellemes szellő fújdogált. Nagyon megsomorított engemet azonban az a körülmény, hogy a Nap semmi áron sem akart mutatkozni és e miatt nem fotografálhattam. Ennek kell betudni, hogy nagyon sok szép képet nem mutathatok be önöknek. Először sziklahasadékban halad-

tunk a Kongo mentén, nemsokára azonban ezt elhagyva délkeleti irányban a régi karavánutat követtük, melyet most már a vasút miatt alig használnak.

Az idő hűvös és kellemes maradt, de a Napot csak nagy ritkán láthattuk. Most már 480 méternyire voltunk a tenger színe fölött és rendkívül szép kilátásunk volt a hegyes vidékre, mely ugyan naggyobbára kopár, csak a folyók és patakok közelében vannak pálmák, lombos fák, óriási levelű növények, a kúszónövények pedig még a fák koronájára is felszaladnak és egyáltalában oly buján tenyésznek, a hogy az csak tropikus vidéken lehetséges.

Este értünk éjjeli állomásunkra, Tumbába, a hol a lakosság bennünket lámpafény mellett várt. Azonnal fogadtam egy gyereket, hogy podgyászomat vigye és a „Belgika” szállóba kalauzoljon, a melyet ebben a városkában a legjobbnak mondtak. A fiú csakhamar egy fabódé előtt megállt, a melyet én ugyan istállónak véltem volna, ő azonban felvilágosított, hogy ez a „Hotel Belgika”. A szállodás, ha ugyan annak szabad nevezni, egy kamarába vezetett, a melynek összes bútorzata 3 tábori ágyból állt. Egy mosdótálon és egy korsón kívül semmi néven nevezendő

más leltári tárgy nem volt található. Hogy gyertyatartó nem volt, azon nem is csodálkoztam, hiszen fogasnak sem volt híre.

Másnap reggel tovább utazván Jona-Kongonál a vasút legmagasabb pontjára értünk, 745 méternyire a tenger színe fölött, honnan szép kilátás nyílik az egész dombos vidékre.

Doloba való megérkezésünk előtt egy órával zivatar lepett meg bennünket és csakhamar bokáig ért a víz a kocsiban, mert az üvegnélküli ablakokon keresztül ugyancsak zuhogott az eső. Csak gummiköpenyegem mentett meg az átázástól, mert a zápor még akkor is szakadt, midőn Doloba ért vonatunk.

A Nap már lenyugodott, midőn a Stanley-Pool mellett fekvő Leopoldville-ba [Kinshasa] érkeztünk. Még mindig esett az eső, a mi a helyzetet igen kényelmetlenné tette. Nagy meglepetésemre azonban azt kellett hallanom, hogy itt szálloda még egyáltalában nincsen, de valamely telepen könnyen találhatok lakást.

Másnap – midőn a reggeli után kissé körülnéztem – vettem csak észre, hogy mennyire kedvezett a sors lakásom dolgában. A villa dombon volt, a honnan Stanley-Pool-t is látni lehetett, a mely a Kongo-folyam gyűjtőmedenczéje, 348 méternyire fekszik a tenger színe fölött és 26 kilométernyi szélességgel és 40 kilométernyi hosszúsággal bír. Néhány szigete is van. Csolnakba szálltam, egy kissé befelé eveztem és egy üveget megtöltöttem a tó vizével, hogy emlékem legyen útam ezen pontjáról.

Leopoldville, a melyben különben a kormány épületein kívül más ház alig van, egészen új város és a Stanley-Pool mellett dombon fekszik. Szép és szolidan épült házai vannak, nagy verandákkal; széles utcáit pedig gondosan ápolt pálmásorok szegélyezik.

Mivel én egyike a legidősebb turistáknak vagyok, kik valaha ezen a vidéken megfordultak, a négerek nagyon udvariasan köszöntöttek és nem győztek eléggé bámulni. Azt mondták, hogy még sohasem láttak fehér embert fehér szakállal.

Szívesen maradtam volna itt még tovább is, mert igen jól éreztem magamat és a hőség is tűrhető volt, de térítijegyem érvényessége vége felé közeledett és így a visszaútazásra kellett gondolnom.

...Elhatároztam, hogy a legelső francia hajóval elhagyom Matadit. Már másnap meg is érkezett a francia „Ville de Maranhao”, mely a francia Kongobirtok kormányzóját hozta Libreville-ből, a kinek mindjárt be is mutattak, mint a Kongovasút első útasát, ki mint turista az utat Stanley-Pool-ig és vissza megtette. Az útczán Loewy úr, egy prágai úri ember, szólított meg, ki a Kongo-vasút egyik igazgatója. Érdeklődött vi-

szontagságaim iránt és azután villájába vezetett és a Kongo-vasút tervrajzát, valamint egy elefántfarkot adott nekem emlékül. Francia altisztektől 6 pár elefántagyarat vettem, valamint két nagy kürtöt elefántcsontból, továbbá különféle fegyvert a Kongo felső vidékéről, a minek nagyon megörültem, mert ilyen különlegességeket üzletben nem lehetett kapni és azért ilyesmit máskülönben nem is hozhattam volna haza. Kíváncsiságból megkérdeztem az altisztól, kitől az egyik kürtöt 200 frankért megvettem, hogy mennyit adott ő érte.

– Csak egy skatulya töltényt, – mondá ő – körülbelül 1 frank értékben.

Vonat a Kongo-vasúton

Az utolsó reggeli alkalmával bordeauxi bor és pezsgő került az asztalra és a hajó orvosa éltette Magyarországot és abbeli örömének adott kifejezést; hogy a szabadságszerető és bátor magyar nemzet egy tagjával megismerkedhetett, ami különben az egyenlítő közelében is ritkán fordul elő. Én megköszöntem az orvos megtisztelő szavait és Franciaország és a francia nemzet jólétére ürítettem poharamat.

Két napi kellemes utazás után Kotounou-ba értünk, a hol a „Stambul” gőzös, melylyel most már Európáig folytathattam útamat, már indulásra készen állt. Nizzában csak néhány napig maradtam, meglátogattam Mentone-t és Monte-Carlót, azután siettem vissza szép Budapestre, a hol mégis csak a legjobban érzem magamat.

(Hopp Ferenc útirajza, amelyet rövidítve és az akkori helyesírással tesszünk most közzé, eredetileg a *Földrajzi Közlemények* 1901. évi kötetében jelent meg.)